

Програмний засіб (ділянка обліку)	Технологія обліку	Документ обліку
Access (облік розрахунків із підзвітними особами)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Побудова таблиць і форм ➤ Встановлення міжтабличних зв'язків ➤ Формування запитів, вибір даних в інтервалі визначених дат ➤ Побудова формул розрахунку оборотів та сальдо за Дт і Кт рахунками ➤ Обчислення підсумків ➤ Побудова звітів з групуванням і без групування даних 	Касові ордери, авансовий звіт, відомість розрахунку із підзвітними особами

• *документуючу* – для забезпечення формування всіх вихідних документів обліку і звітів;

• *контролюючу* – для відслідковування стану розрахунків із підзвітними особами і виявлення заборгованості.

1. Бутшиць Ф.Ф., Івахненко С.В. і ін. Інформаційні системи бухгалтерського обліку. – Житомир: ПП «Рута», 2002. – 544 с.

2. Пономаренко В.С. Інформаційні системи і технології в економіці. – К.: Академія, 2002. – 544 с.

3. Пателєєв В. Облік операцій з підзвітними особами // Дебет – Кредит. – 2001. – № 1. – С. 33–39. – № 8–9. – С. 71–79. – № 19. – С. 39–44. – № 21. – С. 41–46. – № 28. – С. 27–31.

The question of using of SYBD MS Access is described in the article as alternative decision of chois of some product for automation of accounting report for persons of small enterprise who doesn't use program ensuring of special assignment.

Васильок М.М., Заграй Ю.Я.

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ШАХРАЙСТВА В СУЧАСНІЙ ПРАКТИЦІ ВІТЧИЗНЯНОГО АУДИТУ

В статті розглядаються проблеми практичного аудиту, особливо щодо застосування Міжнародних нормативів аудиту (МНА). При цьому увага практикуючих аудиторів акцентується на інтерпретації виявлених відхилень, які мають ознаки шахрайства. Головні питання – визначення шахрайства, його ознак, інтерпретація незвичних подій чи відхилень, висновки та дії практикуючого аудитора у кожній конкретній ситуації.

Ключові слова: трикутник шахрайства, аудиторський ризик, міжнародний норматив аудиту, обман та помилка, система бухгалтерського обліку і аудиту.

І. Вступ. Для нормального функціонування будь-якої ланки ринкової економіки вкрай

необхідно, щоб учасники, приймаючи рішення, мали достовірну і повну інформацію про майно, фінансовий стан, а також про процеси формування їх як на своєму підприємстві, так і у партнерів за попередніми даними. Таку інформацію забезпечує система бухгалтерського обліку і аудиту. Якість аудиту, яка матеріалізується в аудиторському звіті та висновку, є певною запорукою подальшого успіху підприємства.

II. Постановка завдання. Не розглядаючи проблему аудиторського ризику у цій статті, розкриємо помилки аудитора у такій делікатній справі, як виявлення під час перевірки клієнта відхилень, які наближаються або мають ознаки шахрайства. Чому саме шахрайство? Хоча сам термін потребує спе-

ціального визначення, але будь-яка помилка клієнта в галузі оподаткування, в організації чи здійсненні підприємницької діяльності інтерпретується фіскальними органами в контексті статей Кримінального кодексу України, що дає змогу представникам цих органів накладати арешт на рахунки у банках, вилучати документи та відкривати карні справи на посадових осіб суб'єкта господарювання. За МНА №230 „Обман та помилка„ аудитор має вирішувати такі питання, які посилюють його впевненість у можливості шахрайства або помилки, зокрема

- питання щодо цілісності або компетентності управлінського персоналу
- незвичайні явища та чинники в рамках підприємства (в тому числі розкрадання готівки персоналом, керівництвом, діяльність фіктивних фірм, незвичні первинні облікові документи та записи на рахунках бухгалтерського обліку).

У сучасній обліково-аналітичній літературі розкрито ознаки та сфери можливості шахрайства, однак зупинимося на певних типових його ознаках.

По-перше, шахрайство виникає (або може виникнути) там, де за У.Альбрехтом, існує так званий «трикутник шахрайства» (рис. 1).

Рис. 1. Трикутник шахрайства за У. Альбрехтом

III. Результати. З огляду на дійсність аудиторіві немає сенсу вивчати тиск зовнішніх обставин та варіанти самовиправдання шахрайства. Увагу аудитора насамперед повинна привернути можливість шахрайства, чинниками якого можуть бути: відсутність належного внутрішнього контролю, слабкість системи бухгалтерського обліку, відсутність системи в прийнятті управлінських рішень, часта заміна або тривала відсутність головного бухгалтера, відсутність системи реальної матеріальної відповідальності, невпорядкованість документообігу тощо.

По-друге, коло учасників шахрайства в принципі обмежене (за винятком абсолютно кримінальних фірм). Нами сформульовано та наведено перелік учасників шахрайства з деякою вірогідністю їх участі у ньому (табл. 1).

При виявленні шахрайства чи помилки аудиторі слід з'ясувати у керівництва і персоналу підприємства їх причини та вплив на фінансову звітність. Якщо, на його думку, шахрайство чи помилка могли викликати неправильне відображення звітності, для відновлення істини він повинен виконати додаткові процедури, які вважає необхідними. Характер додаткових процедур залежить від виду шахрайства чи помилки та від ступеня їх впливу на зміст фінансової звітності.

У випадку, коли шахрайство чи помилка могли бути попереджені або виявлені при внутрішньому контролі, але цього не відбулось, аудитор повинен переглянути свою попередню оцінку щодо цієї системи і, зменшивши довіру до неї, розширити коло інформації, що перевіряється.

У випадку, коли шахрайство чи помилка відбулись за участю представника керівництва підприємства, аудитор повинен перевірити достовірність отриманих від нього раніше даних та відомостей.

Аудитор зобов'язаний своєчасно повідомити керівництво підприємства про виявлення шахрайства чи помилки, навіть якщо потенційний вплив виявлених порушень на фінансову звітність незначний. Якщо ж шахрайство чи помилка суттєві, аудитор має право переглянути питання про свої зобов'язання перед клієнтом.

Виявлені факти шахрайства та значних помилок повинні бути доведеними. Коли виникають сумніви щодо непричетності керівництва підприємства до виявлених порушень, аудитор повинен порадитись з юристом щодо застосування відповідних законодавчих процедур.

Умови та події, що збільшують ризик шахрайства. Умови або події, які збільшують ризик шахрайства та помилки клієнта, поділяються на декілька груп.

1. *Цілісність або компетентність управлінського персоналу:* значне та довготривале недоукомплектування облікового персоналу; недоліки в усуненні слабких сторін внутрішнього контролю; часті зміни в юридичному відділі або у відділі внутрішнього аудиту.

ІМОВІРНІСТЬ УЧАСТІ ПОСАДОВИХ ОСІБ У ФАКТАХ ШАХРАЙСТВА, %

Сфера здійснення фактів шахрайства	Виконавці				
	Посадова особа	Кілька посадових осіб	Керівництво фірми	Керівництво фірми та персонал	Керівництво фірми та керівництво третіх осіб
Кредитно-банківські операції			40	30	30
Валютні операції				60	40
Експортно-імпорتنі операції			20	30-40	40
Товарні операції	5-10	10	20	5-10	50
Касові операції	10	10-15	5	40	30
Операції неприбуткових організацій (трастові операції)			10	50	40
Перерахування боргу, переуступка права вимоги				50	50
Оплата праці	5-10	25	25	40	
Оподаткування				100	
Виплата дивідендів	5	20		75	
Операції з векселями				60	40
Операції з матеріальними цінностями	10-15	20	5	20	40

2. *Незвичайні впливи у рамках підприємства*: галузь переживає кризу, і можливість банкрутства підприємства зростає, підприємство має значні внески в галузях, які переживають кризу; підприємство в значній мірі залежить від одного замовника або невеликої групи замовників; на бухгалтерський персонал здійснювали тиск з метою складання фінансової звітності в короткі строки.

3. *Незвичайні операції*, незвичайні угоди, особливо в кінці року, які суттєво впливають на величину фінансових показників; платежі за послуги (зокрема адвокатам, консультантам та ін), які не відповідають кількості та якості наданих послуг.

4. *Проблеми отримання необхідних аудиторських доказів через*: неадекватність записів (неповні файли, зайві виправлення в книжках і рахунках, не відображені в обліку операції); неадекватність документального оформлення операцій, відсутність підтверджуючих документів та зміна документів (особливо якщо це стосується незвичних операцій); різниця між обліковими записами і підтвердженнями третьої сторони, супереч-

ливі аудиторські докази та зміни, які мають суттєвий вплив на інформацію щодо показників фінансово-господарської діяльності, неточні або не обґрунтовані відповіді керівництва підприємства на запитання аудитора.

Шахрайство частіше направлене на об'єкти, які є потенційними об'єктами крадіжки. Тому аудиторам необхідно звернути особливу увагу на можливість крадіжки грошових коштів з використанням комп'ютера, засобів з високою вартістю, які легко переміщуються, а також засобів, які можуть бути легко перетворені на гроші (наприклад, цінні папери).

Особливо уважно аудитор повинен перевіряти наступні факти: вихідну інформацію; незвичні внески грошових коштів; платежі за нестримані товари чи отримані, але які не вимагались або одержані та оплачені за підвищеними цінами; списання засобів або розпорядження засобами з вартістю, яка є нижчою, ніж їх ринкова ціна; використання коштів клієнта для особистих потреб (комп'ютерів, легкових машин, послуг, офісу тощо).

Для виявлення шахрайства аудиторю необхідно: визначити мотиви шахрайства у клієнта; ознайомитись з персоналом, особливо з керівним персоналом, оцінити його моральні принципи, умови праці та порядок її оплати, виявити умови, що можуть сприяти можливості здійснення шахрайства (ставлення керівництва до цього питання, відсутність охорони, контролю та ін); виявити ознаки шахрайства шляхом виконання аналітичних процедур; провести суцільну та вибірккову перевірку об'єктів з найбільшим ризиком не виявлення порушень.

Ризик не виявлення суттєвих помилок як результату шахрайства значно більший, ніж ризик не виявлення ненавмисних помилок, тому що шахрайство, як правило, здійснюється з метою приховування факту змови, підробки, фальсифікації, навмисного перекручення операцій, неправильного представлення інформації аудиторю. Якщо аудитор отримав докази навмисних дій клієнта, це дає йому право висловити недовіру до того, що бухгалтерські реєстри і документи відображають дійсний стан справ. Втім, аудитор повинен спланувати та провести аудит, керуючись принципом професійного скептицизму. Аудитор не може припускати, що керівництво підприємства є нечесним, але і не може припускати, що воно є безумовно чесне.

Практика аудиту застосовує «золоті» правила аудиторів щодо виявлення шахрайства, наведені нами на *рис. 2*.

IV. Висновки. Аудитор повинен навести відповідні аудиторські докази того, що помилки та шахрайство, які можуть належать

до суттєвих у фінансовій звітності підприємства, не знайдені, а якщо знайдені, то вони відповідним чином виправлені в обліку, і результат їх виправлення вплинув на окремі позиції фінансової звітності підприємства. Ймовірність виявлення помилок значно більша, ніж виявлення випадків шахрайства, тому шахрайство зазвичай виявляється аудитором вже як фактично здійснене і попередити його дуже важко.

Якщо в результаті проведених заходів оцінки ризику невиявлення помилок та шахрайства з'ясується потенційна можливість того, що помилки та шахрайство існують, аудитор повинен зробити аналіз впливу таких помилок на фінансову звітність підприємства. Якщо аудитор сподівається, що такі помилки та випадки шахрайства мають істотний вплив на фінансову звітність підприємства, йому необхідно підготувати відповідні зміни в процедурах перевірки чи зробити додаткові процедури перевірки.

Підготовлені зміни до запланованих процедур перевірки або додаткові процедури перевірки повинні підтвердити або розвіяти підозри про існування помилок чи шахрайства. Якщо підозра про наявність помилок чи шахрайства не розвіялася навіть після отримання результату від проведення переглянутих процедур перевірки чи фактичного проведення додаткових процедур перевірки, аудитор повинен обговорити ці питання з керівництвом і знайти можливість відображення їх у пояснювальній записці до фінансової звітності підприємства, внести у фінансову звітність або у поточний облік виправлення. Аудитор також має розгляну-

Не припускати думки, що шахрайство неможливе на цьому підприємстві	Намагатись зясувати причину відхилень	Відчувати особисту відповідальність за виявлення шахрайства
При виявленні потенційних проблем посилити контроль з метою зниження ризику	Знати ситуації, які супроводжуються значним ризиком шахрайства та їх ознаки	Не слід питанню довіри до людей розглядати тільки в залежності від їх становища в суспільстві

Рис. 2. Золоті правила аудитора

ти можливість включення окремого пункту про це в аудиторському висновку або можливість подання цієї інформації у додатковій підсумковій аудиторській інформації, яка надається клієнту.

Аудитор повинен розглянути розмір впливу шахрайства чи суттєвих помилок на окремі напрямки чи аспекти аудиту, а саме щодо інформації, наданої керівництвом. Виходячи з цього, аудитор переглядає, оцінку ризику і обґрунтованість наданої йому керівництвом під час проведення аудиту інформації у випадку, коли система внутрішнього контролю не виявила помилки чи шахрайства або коли керівництвом не надало аудиторію таку інформацію.

1. Закон України „Про аудиторську діяльність”. Аудит в Україні. – К.: „Аудит інформ”. 1994. – 68 с.

2. Аудит Монотогомери: Пер. с англ. – М.: Аудит. ЮНИТИ, 1997. – 54 с.

3. Крупка Я.Д. Санаційний аудит: мета, об'єкти, організаційні аспекти // Аудит: міжнародний досвід та національні особливості. – Житомир: ЖДТУ, 2004. – С. 48–52.

4. Редько О. Проблеми визначення шахрайства в аудиті // Аудит. ревізія. контроль. – 1999. – № 12. – 53 с.

5. Дорош Н. Аудит: методологія і організація. – К.: Знання, КОО, 2000. – с. 402.

In the article the problems of practical audit are examined, especially in relation to application of the International norms of audit (INA).

Гнатюк Т.М., Калашинікова Л.Г., Федорняк Л.

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

В статті досліджується механізм управління процесом формування інвестиційного потенціалу туристичних підприємств. Систематизовано основні поняття організації фінансового забезпечення підприємств туристичної сфери. Розкрито технологію гнучкої системи управління інвестиційною діяльністю туристичних підприємств.

Ключові слова: ресурсний потенціал, інститути фінансування, інститути інвестування, гнучка система управління.

I. Вступ. Активізація інвестиційної діяльності за рахунок пошуку та раціонального використання додаткових фінансових ресурсів є важливим фактором підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності туристичних підприємств регіону. Залучення і концентрація коштів на формування якісно нової структури матеріально-технічної бази господарюючих суб'єктів є одним з найважливіших завдань сучасного етапу трансформації економічних відносин. Теоретичні аспекти управління ресурсним забезпеченням процесу розширеного відтворення основних фондів на науково-методичній основі відображені в роботах таких вітчизняних та зарубіжних вчених: І. Блан-

ка, М. Чумаченко, С. Голова, П. Житнього, Г. Виноградова, І. Благуна, Л. Бернстайна, В. Пархоменка, та інші. Слід відмітити колосальну вагу і наукову цінність результатів здійснених вченими досліджень в напрямку теоретичного та науково-методичного обґрунтування суті, цілей і функцій інвестування, а також управління процесом формування інвестиційних ресурсів підприємства. Однак дослідження пріоритетності та результативності використання тих чи інших джерел фінансування реальних інвестицій не набули системного характеру. А в питаннях можливості використання власних ресурсів не було досягнуто однакості.

II. Постановка завдання. Розширення і відтворення основного капіталу і виробничих потужностей на базі науково-технічного прогресу обумовлює високий рівень соціально-економічного розвитку територій. Збільшення обсягів реальних інвестицій є визначальним чинником майбутнього зростання ділової активності на фінансовому ринку держави, а це, в свою чергу, забезпечує певний соціальний ефект.

Метою даного дослідження є пошук дієвих механізмів комплексного вирішення задачі формування та ефективного використання доступних ресурсів фінансування інве-